

Programma 02 Ruimte en agrofood

Provincie Noord-Brabant

Wat wil de provincie bereiken?

Ruimtelijke ontwikkeling van het mozaïek

We werken aan het behoud en de versterking van het Brabants mozaïek door:

- Een duurzame en zorgvuldige afweging van verschillende belangen te maken, waarbij gezocht wordt naar een optimale mix van 'people, planet, profit', met behoud en versterking van de omgevingskwaliteit en waarbij we in de geest van de omgevingsvisie en -wet rond, breed en diep kijken;
- Een impuls te geven aan (sub)regionale samenwerking;
- Het bevorderen van zorgvuldig ruimtegebruik en het versterken van de omgevingskwaliteit;
- De participatie en betrokkenheid van onderwijs, bedrijfsleven, overheid en maatschappelijke organisaties te versterken.

Agrofood 2020

Agrofood gaat over alles wat de agrarische sector voortbrengt en waar consumenten van genieten; van de productie tot het bewerken, verwerken, vermarkten en distribueren ervan. We gaan voor een agrofoodsector die duurzaam produceert en die de ketens op Noordwest Europese schaal sluit. Een daadwerkelijke topsector die vanuit eigen kracht en verantwoordelijkheid opereert, kansen grijpt op het gebied van innovatie en slim verbindingen zoekt binnen de keten en met andere sectoren en producten.

Duurzaamheid staat centraal in alle activiteiten waarbij de sector bijdraagt aan de maatschappelijke opgaven, zoals aan de energietransitie.

Een daadwerkelijke topsector die vanuit eigen kracht en verantwoordelijkheid opereert, kansen grijpt op het gebied van innovatie en slim verbindingen zoekt binnen de keten en met andere sectoren en producten.

Wat mag dit programma kosten?

Bedragen x € 1.000	Realisatie 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten						
Programma lasten	22.559	32.365	38.882	42.718	2.455	1.239
Kapitaallasten	0	0	0	0	0	0
Organisatiekosten	10.498	10.600	10.257	8.009	7.781	6.078
totaal lasten	33.057	42.964	49.140	50.727	10.236	7.317
Baten						
totaal baten	4.613	8.350	10.449	4.370	1.556	790
saldo baten en lasten	-28.444	-34.615	-38.691	-46.357	-8.679	-6.527

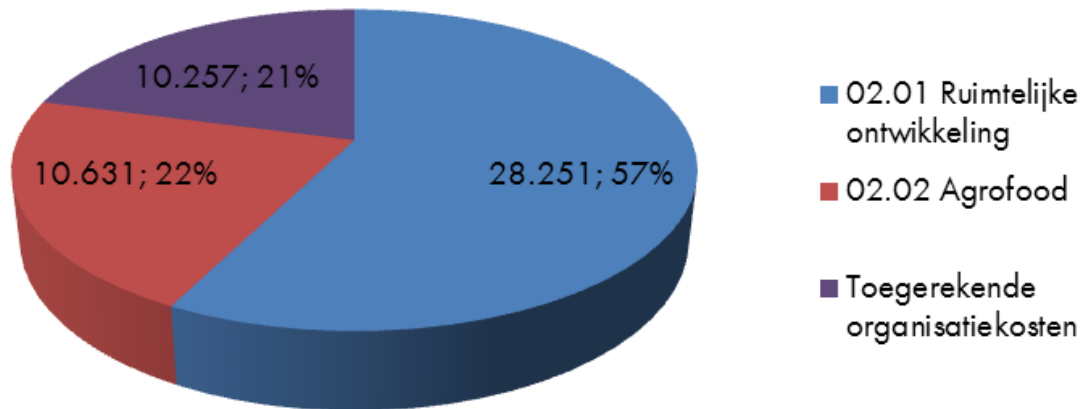
De geraamde programmalasten 2019 (€ 39 mln) betreffen:

- Gebiedsontwikkeling Oostelijke Langstraat (€ 16 mln)
- Ruimtelijke ontwikkeling (€ 12 mln)
- Agrofood (€ 11 mln)

De programmabaten (€ 10,5 mln) betreffen:

- Bijdrages Gebiedsontwikkeling Oostelijke Langstraat (€ 7,3 mln)
- Inkomsten Ontwikkelbedrijf (€ 3,2 mln)

Begroting 2019 lasten x € 1.000

Ruimte op hoofdlijnen

Relatie bestuursakkoord & Perspectiefnota 2018

Omgevingswet/Omgevingsvisie

In de geest van de omgevingswet en onze omgevingsvisie richten we het handelen van de provincie meer en meer op het verknopen en verweven van opgaven en het zoeken naar synergie en meerwaarde door 'rond, breed en diep te kijken'. Het accent komt te liggen op een goed samenspel met initiatieven uit de samenleving en in concrete casuïstiek gebiedsgerichte samenhang aan te brengen tussen verschillende maatschappelijke opgaven (waaronder klimaat, energie, demografie, leegstand), Van belang is daarbij ook om samen met partners voortdurend keuzes te maken, waarbij steeds een afweging tussen belangen dient plaats te vinden. Het gaat er hierbij steeds om een balans te vinden tussen beschermen (veilig, gezond met waarborg voor omgevingskwaliteit inclusief natuur) en benutten (optimaal gebruik en ontwikkelen van de leefomgeving om maatschappelijke behoeften te vervullen).

Brabantse Agenda Wonen en transformatieopgaven

In 2019 wordt een vervolg gegeven aan de uitvoering van de Brabantse Agenda Wonen (sept. 2017). Zo wordt vanuit de 'regionale perspectieven op bouwen en wonen', die in 2018 in de (ca. 10) regionale woningmarktgebieden zijn opgesteld met de vier actielijnen en zes richtinggevende principes uit onze Agenda Wonen als leidraad, verder ingezet op het versnellen van de woningbouw, het verduurzamen van de woningvoorraad en het zorgvuldig ruimtelijk inpassen van de behoefte aan nieuwe woonruimte. Nieuwe, flexibele en tijdelijke woonvormen krijgen specifieke aandacht, evenals het middensegment op de woningmarkt.

Zoals is aangegeven in de Perspectiefnota 2018 zal het accent de komende tijd meer en meer komen te liggen op de transformatieopgaven binnen onze steden en dorpen. Vaak in combinatie met het herbestemmen van leegstaand vastgoed. Urgentie en opgaven zijn groot. Geïnitieerd vanuit onze Brabantse Agenda Wonen en samenhangend met de hoofdopgaven uit de Brabantse Omgevingsvisie is daarom – op het snijvlak van de programma's Wonen, Werklocaties, Brabantse Aanpak Leegstand en Erfgoed, en in nauwe samenhang met ons provinciaal Ontwikkelbedrijf – in 2018 een 'Transformatietafel' ingericht. Vanuit deze tafel worden samen met gemeenten binnenstedelijke transformatiepotenties – veelal voor woningbouw – in beeld gebracht, wordt nagegaan welke rol de provincie hierbij kan spelen en wat dit aan extra financiële middelen vraagt

Brabantse Aanpak Leegstand Samenhang

Het programma Brabantse Aanpak Leegstand (PS november 2016 o.b.v. bestuursopdracht) beoogt de leegstand in Brabant te verminderen en transformaties te stimuleren die bijdragen aan versterking van de omgevingskwaliteit van Brabant. Met zijn uitgangspunten en innovatieve aanpak is het programma een voorbeeld van bestuurlijke vernieuwing en werken in de geest van de omgevingswet. Het programma levert concrete resultaten (transformaties en sloop) en zorgt voor actieve verspreiding van expertise in Brabant, zodat de effectiviteit van de aanpak van leegstand wordt vergroot.

Uitvoeringsprogramma werklocaties 2016-2019

Het Uitvoeringsprogramma Werklocaties draagt bij aan de ontwikkeling van vitale, toekomstbestendige en kwalitatief hoogwaardige werklocaties in Brabant voor bedrijven, kantoren en winkels, waarbij elk bedrijf in Brabant zich kan vestigen op de juiste plek. Onze focus ligt hierbij op kennisontwikkeling en –deling, regionale samenwerking en (programmerings)afspraken met gemeenten, vergroening- en verduurzaming van werklocaties, het begeleiden en faciliteren van (top)bedrijven met huisvestingsvraagstukken en versnelling realiseren bij de locatieontwikkeling van campussen, (bestaande en nieuwe) (top)bedrijventerreinen en bij de vernieuwing van winkelgebieden.

Programma Agrofood

In het kader van het bestuursakkoord wordt gewerkt aan een duurzame agrofoodsector, die de ketensluit, nieuwe verdienmodellen ontwikkelt en eigen kennis en kunde internationaal tot waarde weet te brengen. Dit heeft betrekking op zowel de dierlijke alsook de plantaardige productieketens. Als uitwerking van de perspectiefnota 2017 wordt er veel aandacht besteed aan de Ondersteunende Maatregelen in het kader van de transitie van de veehouderij. Daarbij gaat het vooral om het bijdragen aan de ontwikkeling en toepassing van innovatieve stalsystemen (scheiden bij de bron) en veehouders ondersteunen het hun keuzeproces en het uitvoeren ervan via het Ondersteuningsnetwerk, samen met gemeenten.

Inzet verbonden partijen

Voor het realiseren van de doelstellingen uit het programma worden de onderstaande verbonden partijen ingezet:

- Brabantse Investeringsfondsen Nieuwbouwwoningen (BIFN)
- Ontwikkelingsmaatschappij Ruimte voor Ruimte (ORR)
- Tuinbouw Ontwikkelingsmaatschappij (TOM)

In de bijlagenbundel –bijlage 9b van de begroting is aangegeven op welke wijze deze verbonden partijen bijdragen aan de doelstellingen van het programma Ruimte.

02.01 Ruimtelijke ontwikkeling van het Brabantmozaïek

Wat wil de provincie bereiken?

Het behouden en waar mogelijk het versterken van de kwaliteit van het fijnmazige mozaïek in Brabant

Wat gaat de provincie daarvoor doen?

Ruimtelijke Ontwikkeling algemeen

- De borging van de omgevingskwaliteit in projecten rondom energietransitie, klimaatadaptatie, water, mobiliteit, etc; Borging en uitwerking van omgevingskwaliteit in het instrumentarium van de omgevingswet
- De inhoudelijke voorbereiding van de ontwikkeldagen van waaruit, op basis van een strategische, samenhangende visie op de ontwikkeling van de regio, afspraken worden gemaakt over oa. de kwalitatieve en kwantitatieve (her) ontwikkeling van woon- en werklocaties.
- De inzet van Werkplaats De Gruyter voor het vinden van inspirerende, duurzame en verrassende oplossingen voor maatschappelijke uitdagingen in onze provincie (zie <http://werkplaatsdegruyter.nl/>)
- In de geest van de omgevingswet het in een zo vroeg mogelijk stadium begeleiden en adviseren van ca. 2500 gemeentelijke plannen zodat er evenwichtige afweging plaats vindt van provinciale belangen enerzijds en maatschappelijk opgaven/uitdagingen anderzijds.

Omgevingswet/Omgevingsvisie

In 2018 is de omgevingsvisie vastgesteld (verwijzing). In 2019 (en verder) gaan we aan de hand van concrete casuïstiek werken in de geest van de omgevingsvisie/wet en gaan we door met de uitwerking van de instrumenten zoals de Omgevingsprogramma's en Interim omgevingsverordening.

Brabantse Agenda Wonen

- Met gemeenten en andere woningmarktpartijen wordt uitvoering gegeven aan de regiospecifieke ('doe')agenda, zoals opgesteld bij de 'regionale perspectieven op bouwen en wonen'.
- Per woningmarktgebied worden de – kwantitatieve, kwalitatieve én ruimtelijke – afspraken over de regionale woningbouwplanning en -programmering herijkt en (zonnodig) geactualiseerd (voor wie, wat, waar en hoeveel te bouwen).
- We participeren in circa 10 binnenstedelijke gebiedstransformaties (oplopend naar 20-40 in de komende jaren), waarbij de provinciale inzet kan variëren van een (proces)rol bij de planontwikkeling ('beweging stimuleren') tot een rol bij de plan- en projectrealisatie ('mogelijk maken'). Het vizier is voornamelijk gericht op complexe, integrale locatie- en gebiedsontwikkelingen. Als centraal afwegingscriterium voor onze provinciale inzet geldt, dat we vooral deelnemen in die gebiedsontwikkelingen, waar we doelen vanuit verschillende provinciale programma's en beleidskaders (integraal) kunnen realiseren. Doelen, bijvoorbeeld op het vlak van economische structuurversterking, woningbouw, leegstand, mobiliteit, energie, klimaatadaptatie en sociale veerkracht.

Werklocaties

- Mede op basis van nieuwe provinciale prognoses (2018) zijn met elke regio nieuwe bestuurlijke afspraken gemaakt over de ontwikkeling van bestaande en nieuwe werklocaties (bedrijventerreinen, detailhandel en kantoren).
- Samen met partners realiseren en versnellen we de verduurzaming en vergroening van bestaande, kansrijke (top)bedrijventerreinen (op gebiedsniveau), bv. met de Greendeal Kraaiven en Vossenbergh;

- We realiseren versnelling in de (door)ontwikkeling van campussen en bedrijventerreinen, zoals bij de High Tech Automotive Campus, Pivot Park en SPARK campus.

Brabantse aanpak leegstand

- Monitor Stand van Leeg 2019 met actualisatie van gegevens
- Samenwerking met partners in de ontwikkeling en uitvoering van (sub)regionale programma's gericht op het terugdringen van leegstand en kansrijke transformaties van leegstaand vastgoed
- Uitvoering innovatieve aanpak leegstand in het buitengebied i.h.b. leegstaande stallen en schuren door VABIMPULS (voucheraanpak & kennisplatform), aanpak sloop in samenwerking met de Taskforce VAB's en optimale doorwerking prijsvraag Brood en Spelen

Gebiedsontwikkeling Oostelijke Langstraat

In 2018 zijn de PIP's vastgesteld. Begin 2019 zullen de beroepen bij de Raad van State worden behandeld. Het jaar 2019 en verder staat in het teken van de uitvoering. Er wordt een aannemer geselecteerd waarna de uitvoering kan starten. Afronding is voorzien in 2021.

Wat gaat de provincie daarvoor doen?

Beleidsnota	Indicator	2019
Doelstelling		
Prestaties	€ (x 1.000)	28.251
Structuurvisie Ruimtelijke ordening / Verordening ruimte		
Zorgvuldige ruimtelijke afweging ten behoeve van een aantrekkelijk, bereikbaar en concurrerend Brabant ter versterking van het woon-, leef- en vestigingsklimaat en de omgevingskwaliteit	Zorgvuldige afweging van plannen en initiatieven	100%
In alle gemeentelijke plannen zijn de provinciale ruimtelijke uitgangspunten en belangen, zoals verwoord in Structuurvisie en Verordening ruimte, afgewogen en geïmplementeerd inclusief aanpassingen op de kaarten	aantal	100% (ca 2.500)
Uitvoering Gebiedsontwikkeling Oostelijke Langstraat (GOL)		realisatiefase
Brabantse agenda wonen		
Goed functionerende regionale woningmarkten, waarbij het woningbouwprogramma optimaal wordt ingezet op binnenstedelijke (transformatie)locaties en voor het herbestemmen van leegstaand vastgoed	effect indicator	streefwaarde
Met gemeenten en andere woningmarktpartijen uitvoering geven aan regiospecifieke 'doe'agenda		Uitvoering gerealiseerd
Per (sub) regio worden afspraken over woningbouwplanning en -programmering herijkt en (zonnodig) geactualiseerd		Herijking/actualisatie uitgevoerd
Actief participeren in concrete binnenstedelijke transformatieopgaven	aantal	7-12
Uitvoeringsprogramma Werklocaties 2016-2019 (Besluit: PS 19/16; Afweegmoment: 2019)		
Een optimaal leef- en vestigingsklimaat in Brabant door vitale, kwalitatief hoogwaardige en toekomstbestendige werklocaties, waarbij elk bedrijf in Brabant zich kan vestigen op de juiste plek	effect indicator	streefwaarde
Met elke (sub)regio zijn nieuwe bestuurlijke afspraken gemaakt (in de RRO's) over de ontwikkeling van bestaande en nieuwe werklocaties (bedrijventerreinen, kantoren én detailhandel).	aantal	min. 4 afsprakenkaders
Uitvoering gestart van nieuwe en/of doorontwikkeling bestaande campussen		Geen streefwaarde, rapportage via meerjarenperspectief ontwikkelbedrijf
Uitvoering gestart van nieuwe en/of doorontwikkeling bestaande campussen		Evaluatie uitgevoerd
Evaluatie van het Uitvoeringsprogramma Werklocaties 2016-2019		
Brabantse Aanpak Leegstand (besluit: PS 15/16; Afweegmoment 2020)		
Implementatie omgevingswet	effect indicator	streefwaarde
Interim omgevingsverordening	aantal	1
Vastgestelde set omgevingsprogramma's	aantal	1

Implementatie van de Omgevingswet: - inrichten nieuwe werkprocessen. Als gevolg van de invoering van de omgevingswet gaat de provincie werken met nieuwe kerninstrumenten. Dit vraagt ook om nieuwe, effectieve en efficiënte werkprocessen

aantal

Implementatie van de Omgevingswet: - digitalisering; De provincie is aangesloten op het landelijk Digitaal Stelsel Omgevingswet. (o.a. toegang tot het nieuwe omgevingsloket , de samenwerkingsruimte en de informatiehuizen) en kan uitvoering geven aan het bronhouderschap van relevante dataverzamelingen

aantal

Wat mag dit kosten?

Bedragen x € 1.000	Realisatie 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
<u>Lasten</u>						
Programma lasten	11.270	10.481	28.251	42.602	2.438	1.222
totaal lasten	11.270	10.481	28.251	42.602	2.438	1.222
<u>Baten</u>						
totaal baten	4.493	8.170	10.449	4.370	1.556	790
saldo baten en lasten	-6.777	-2.311	-17.802	-38.232	-882	-432

De programmalasten betreffen met name:

- Gebiedsontwikkeling Oostelijke Langstraat: € 16 mln. De hogere lasten in 2019 (€ 14,5 mln hoger dan in 2018) hebben betrekking op uitgaven in het kader van de grondaankopen.
- Ruimtelijke ontwikkeling: € 12 mln:
  - Inzet werklocaties: € 6,4 mln. De geraamde uitgaven betreffen, naast (reguliere) uitgaven voor monitoring en regionale samenwerking en –programmeringsafspraken, met name voorziene bijdragen aan campus- en locatieontwikkelingen (zoals Metalot, Budel en HTAC, Helmond) en bijdragen aan complexe transformatieprojecten en vergroening en verduurzaming van bedrijventerreinen.
  - Ontwikkelbedrijf: € 3,2 mln. Het betreft proceskosten en voorziene exploitatiekosten van de in uitvoering zijnde projecten.
  - Overige lasten: € 2,4 mln. Betreft uitgaven aan onder andere Agenda Wonen, Leegstand en invoering Omgevingswet.

Wat mag dit kosten? (grafiek)

Bedragen x1000

	Begroting 2019
Exploitatie	
Lasten	28.251
Baten	10.449
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	-17.802

02.02 Agrofood

Wat wil de provincie bereiken?

Agrofood

Brabant wil in 2020 tot de meest duurzame en slimme agrofoodregio's van Europa behoren. Met een vitale, maatschappelijk gewaardeerde sector die opereert in evenwicht met de omgeving, met maximale aandacht voor gezondheid, dierenwelzijn en milieu. Duurzaamheid staat centraal in alle activiteiten van deze sector: produceren, bewerken, vermarkten en distribueren van dierlijke en plantaardige producten. De spelers in de Brabantse agrofood bereiken dit door samen te werken, te innoveren, betere verdienmodellen te creëren die aansluiten op de klantvraag, kringlopen te sluiten en knelpunten op te lossen.

Wat gaat de provincie daarvoor doen?

Agrofood, algemeen

De discussies over het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid lopen in 2019 door en moeten tot een afronding komen.

Heldere kaders

De rechtszaken, aangespannen door de Zuidelijke Land- en Tuinbouw Organisatie en Producenten Organisatie Varkenshouderij inzake de besluiten van de Verordeningen ruimte en natuurbescherming zullen regelmatig aandacht vragen. Wij gaan door met het overleg met het rijk gericht op afstemming van landelijke regelgeving in relatie tot de opgave in Noord-Brabant. Een voorbeeld hiervan zijn voorlopige emissiefactoren voor stalsystemen.

Gezondheid

We faciliteren activiteiten die bijdragen aan het versterken van de "One-Health"- aanpak en het kennisgat rond gezondheid helpen dichten door onze bijdrage aan het kennisplatform Veehouderij en Gezondheid.

Mestbeleid

We zetten in op de realisatie en implementatie van beleid Mestverwerking gericht op de ontwikkeling van (voldoende) mestverwerkingslocaties. Hierover gaan we met vier regio's afspraken maken.

Circulaire economie (prg.2 Ruimte en agrofood)

We zullen via het Uitvoeringsprogramma Agrofood plantaardig bijdragen aan nieuwe teelten en teeltechnieken gericht op de eiwittransitie. Een voorbeeld hiervan is Sorghum. Tevens voeren we onderzoeken uit gericht op duurzaam bodem- en landgebruik en de toepassing van bewerkte dierlijke mest. De ondersteuning van toekomstbedrijven zal worden voortgezet. Dit betreft een project gericht op het verkorten van de keten, een project in de dierlijke sector en in de plantaardige sector.

Verbinden en aanjagen

In Food Up! werken we samen aan projecten om consumenten bewuster te maken van hun invloed op de voedselketen en worden 12 Agrofoodpluimen uitgereikt.

Innovatie

We werken verder aan innovatie en nieuwe verdienmodellen in de sector met de landbouwinnovatiecampus (er wordt bijvoorbeeld gewerkt aan een alternatief financieringssysteem gericht op innovatie), het LIB, en het Plattelandsontwikkelingsprogramma (POP3).

Ondersteunende maatregelen

We steken veel energie in de ontwikkeling van innovatieve stalsystemen, gericht op een integrale (bron)aanpak: vermindering van emissies en verbetering van de gezondheid van mens en dier. Hierin ondersteunen we de validatie van systemen, faciliteren we de ontwikkeling van concepten, stellen we kennis beschikbaar en bevorderen we de uitrol ('first-movers'-regeling).

De ondersteuning van agrarische ondernemers op het gebied van innoveren, omschakelen en stoppen zetten wij voort.

De samenwerking met het rijk en andere provincies voor een warme sanering van de varkenshouderij zal verder worden geïntensiveerd. In 2019 wordt de eerste tranche sanering door het rijk uitgevoerd.

We streven ernaar dat zo veel mogelijk Brabantse varkenshouders gebruik kunnen maken van de regeling. De provincie zal bevorderen dat, gekoppeld aan de sanering, sloop en/of herbestemming wordt bewerkstelligd.

Wat gaat de provincie daarvoor doen?

Beleidsnota	Indicator	2019
Doelstelling		
Prestaties	€ (x 1.000)	10.631
Uitvoeringsagenda Brabantse Agrofood 2016-2020 (Besluit: PS 24/16t; Afweegmoment: 2020)		
Brabant wil in 2020 tot de meest duurzame en slimme agrofoodregio's van Europa behoren. Met een vitale, maatschappelijk gewaardeerde en bedrijfseconomisch gezonde sector die:		
<ul style="list-style-type: none"> • zichzelf organiseert volgens de principes van de circulaire economie en die toegevoegde waarde levert; • opereert in evenwicht met de omgeving, met maximale aandacht voor gezondheid, dierenwelzijn en milieu. 		
	effect indicator	streefwaarde
Heldere kaders		
- Realisatie en bieden van experimenteer-ruimte voor innovatieve projecten	Aantal casussen	3
- Actualisatie BZV		1
Gezondheid		
(Financieel) bijdragen aan het instandhouden van het kennisplatform relatie gezondheid en veehouderij voor het creëren van een eenduidig beeld t.a.v. de relatie van gezondheid – veehouderij	Bijdrage geleverd	
Circulaire economie		
Ondersteuning projecten nieuwe teelten/teeltmethodieken	Aantal projecten	4
Innovatie		
-Ondersteuning innovatieve trajecten Agrofood op basis van de ontwikkelde werkwijze van de Landbouw Innovatie Campus	Ondersteunende trajecten	4
-Koplopende duurzaamheidsconcepten ondersteunen bij de ontwikkeling van niche naar mainstream (Trans-lab)	Ondersteunende trajecten	7
Mest		
Realisatie en implementatie van locatiebeleid mestverwerking gericht op de ontwikkeling van (voldoende) mestverwerkingslocaties	Aantal regionale afspraken locatiebeleid	4
Verbinden en aanjagen		
- Realisatie van Living-labs-experimenten (Agri Meets Design, enz.)	Aantal	2
- Stimuleren van onderwijs dat de transitie agrofood ondersteunt	Aantal minors en projecten	2
- Uitreiking van 12 Agrofoodpluimen	Aantal	12
Ondersteunende maatregelen		
- Innovatieve stalsystemen ontwikkeld en toepasbaar	Aantal stalsystemen	8
- Veehouders maken gebruik van de ondersteunende maatregelen	Aantal veehouders	150
- Ondersteuning bieden aan gemeenten	Aantal gemeenten	20
Uitvoering via Ontwikkelbedrijf		

-Via Tuinbouwontwikkelingsmaatschappij: concentreren van glastuinbouwbedrijven in duurzame vestigings- en projectlocatiegebieden. Nu geconcentreerd op verkoop 260 ha glastuinbouwgrond in Nieuw Prinseland (PS 104/01 Oprichting TOM en PS 25/14 Herfinanciering TOM)	Hectare verkocht in Nieuw Prinseland	40 ha (cum 210,3 ha)
- Via Ontwikkelingsmaatschappij Ruimte voor Ruimte (ORR): terugverdienen verstrekte sloopvergoedingen i.v.m. sanering intensieve veehouderij en later ook glastuinbouw en voormalig militair terrein. (PS 101/01 Oprichting ORR, PS 68/15 Uitbreiding participatie)	Aantal gerealiseerde RvR-titels cumulatief	
	% terugverdiend	

Wat mag dit kosten?

<i>Bedragen x € 1.000</i>	Realisatie 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
<u>Lasten</u>						
Programma lasten	11.289	21.884	10.631	117	17	17
totaal lasten	11.289	21.884	10.631	117	17	17
<u>Baten</u>						
totaal baten	120	180	0	0	0	0
saldo baten en lasten	-11.169	-21.704	-10.631	-117	-17	-17

Het verschil in lasten 2018 en 2019 (€ 11,2 mln) is met name het gevolg van de in 2018 geraamde lasten van € 8,8 mln t.b.v. bijdrage voor het Europese programma POP3. In 2019 is vooralsnog geen bijdrage voorzien.

Wat mag dit kosten? (grafiek)

Bedragen x1000

	Begroting 2019
Exploitatie	
Lasten	10.631
Baten	0
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	-10.631

